

→ Makata
ceremonialna

opracowanie: B. Czaja-Szewczak
Dział Konserwacji: konserwacja@muzeum-wilanow.pl
fot.: W. Holnicki, M. Kwiatkowska

Muzeum Pałac w Wilanowie
ul. Stanisława Kostki Potockiego 10/16, 02-958 Warszawa
tel.: (22) 842 81 01, 842 48 09, fax: (22) 842 31 16
e-mail: muzeum@muzeum-wilanow.pl,
konserwacja@muzeum-wilanow.pl
www.wilanow-palac.pl, www.sklep.wilanow-palac.pl

Sztuka konserwacji - Muzeum Pałac w Wilanowie

→ Makata ceremonialna - *haiti* XIX wiek, Maroko (Fez?)

W 1998 roku wilanowską kolekcję tkanin wzbogaciła XIX-wieczna marokańska makata ceremonialna (zw. *haiti*). Tkaniny tego typu były wieszane w celach dekoracyjnych podczas szczególnie ważnych wydarzeń, jak chociażby siedmiodniowe święto towarzyszące ceremonii ślubnej.

Makaty ceremonialne mogą liczyć od 5 do 9 paneli, z których każdy szyty i wyszywany jest oddzielnie, a dopiero w ostatnim etapie są one łączone. Pracę tę wykonywali mężczyźni - zawodowi krawcy i hafciarze pracujący pod nadzorem stowarzyszenia rymarzy, które gwarantowało wykonanie bardzo precyzyjnych szablonów wyciętych ze skóry na najwyższym poziomie artystycznym. Te skórzane szablony pokrywano metalowymi nićmi haftu, a następnie nakładano na właściwą tkaninę. Nici haftu mocowane były jedynie na awersie tkaniny, dzięki czemu wykorzystywano je bardzo ekonomicznie.

Najbardziej prestiżowe makaty ceremonialne powstawały w Fezie, ważnym ośrodku religijnym, intelektualnym i kulturowym. Na haftowaną złotem tkaninę mogły sobie pozwolić jedynie najzamożniejsze rodziny marokańskie.

Wilanowska makata ceremonialna składa się z pięciu kwater, których kształt i aplikowana dekoracja nawiązują do motywu mihrabu (nisza meczetowa wskazująca kierunek na Mekkę). Kwatery wykonane zostały z jedwabnego aksamitu, na którym znajduje się aplikowany łuk mihrabu z jedwabnego adamaszku, a pod nim, w trzech środkowych kwaterach, plakieta ze skóry z ornamentem arabeskowym (motywy floralne, stylizowana wić roślinna) wykonanym techniką haftu wypukłego metalowymi nićmi. W każdej z trzech kwater forma plakiety nieznacznie się zmienia, jednak wszystkie nawiązują swoją stylizowaną formą do kształtu drzewa (arab. szadzara). Między mihrabami znajdują się rozdzielające je wąskie pasy w kolorze żółtym, zielonym i amarantowym, stanowiące uproszczoną (bez baz i kapiteli) formę kolumn. Łuki mihrabów zawieszono w przestrzeni kwater i nie opierają się na barwnych pasach między kwaterami. Górę makaty zamyka amarantowy pas z aplikowanymi zielonymi sterczynami nawiązujący do formy gzymsu architektonicznego.

Obiekt stanowił prawdziwe wyzwanie dla konserwatorów tkanin ze względu na wielkość, złożoną budowę i skalę zniszczeń. Jego stan zachowania nie pozwalał na zaprezentowanie nabytku zwiedzającym nie tylko z powodów estetycznych, ale przede wszystkim z obawy o możliwość pogłębienia się dotychczasowych zniszczeń. By mogła ozdobić pałacowe wnętrza, tkanina musiała przejść skomplikowaną, długotrwałą i pracochłonną konserwację.

Osadzony na powierzchni brud i kurz, mikroorganizmy, a także niestabilne warunki klimatu, na jakie tkanina była niegdyś narażona, przyczyniły się do osłabienia włókien, zaś ciężki metalowy haft spowodował deformacje i liczne pęknięcia tkanin. Destrukcję powodowały też nieumiejętnie wykonane cery i taty. Pierwotne barwy tkaniny, na skutek działania promieni UV uległy sptowieniu. Barwniki i zaprawy utrwalające, którymi w trakcie obróbki farbiarskiej poddano włókno jedwabne, użyte do skręcania dekoracyjnych sznurków aplikacji, przyczyniły się do rozkładu struktury przędzy jedwabnej i tym samym częściowej lub miejscami całkowitej degradacji pasmanterii.

W ręce konserwatorów trafiła brudna, zakurzona, miejscami zaplamiona tkanina. Okrywa włosowa aksamitu na dużej powierzchni jest wytarta i na skutek przesuszenia bardzo nietrwała, podatna na mechaniczne uszkodzenia. W wielu miejscach metalowy oplot nici haftu w aplikacjach uległ wytarciu odstawiając jedwabną duszę w kolorze pomarańczowym. Skóra użyta jako usztywniający podkład pod haft i podwleczenie metalowych nici była przesuszona i w wielu miejscach popękła. Na jedwabnym adamaszku w bordiurach, pasach dzielących kwatery i aplikacjach widoczne były ubytki, czasem sięgające 90 % substancji tkaniny.

Rozmontowanie tkaniny podczas trwania prac konserwatorskich dało możliwość prześledzenia historii zmian w jej budowie i podjęcia kilku

interesujących spostrzeżeń. Wiele fragmentów tkaniny zmieniło swoje pierwotne miejsce i obecny wygląd zachowanego fragmentu tkaniny odbiega nieco od jego pierwotnego kształtu. Elementem wtórnym makaty jest niebiesko-zielony aksamitny łuk kwatery V będący aplikacją na bordowym tle tej kwatery. Pierwotnie znajdował się tam łuk wykonany z jedwabnego adamaszku w kolorze zielonym, minimalnie różniący się wymiarami, na co wskazują przetarcia w warstwie okrywy włosowej tkaniny podstawowej kwatery. Niektóre elementy dekoracji obecnie już nie istnieją, a jedynie ślady po nich znajdują się na bawetnianym płótnie przyfastrygowanym do rewersu aksamitnej tkaniny kwatery.

Obecnie zastosowane materiały i techniki konserwatorskie miały za zadanie wzmocnić strukturę tkaniny, zabezpieczyć jej powierzchnię, oraz przywrócić wartość estetyczną i dekoracyjną tkaniny. Wtórnie użyte tkaniny i przędza do zabezpieczeń zostały dobrane do oryginału pod względem zarówno surowca, barwy jak i faktury materiału.

Po przeprowadzeniu dezynsekcji tkaniny w komorze próżniowej, a następnie dezynsekcji środkiem biobójczym podjęte zostały prace przy demontażu tkaniny i rozpoczęto postępującą etapami pełną konserwację obiektu.

Wszystkie elementy tkaniny, z wyjątkiem haftowanych plakieta, zostały oczyszczone w kąpeli

wodnej z dodatkiem detergentu. Oczyszczone fragmenty, po przeprowadzeniu korekty kształtu zgodnie z wykonanym przed demontażem rysunkiem, były suszone w pozycji horyzontalnej na stole niskociśnieniowym, a detale aplikacji na miękkich płytach pokrytych folią polietylenową. Zdeformowane plakiety lekko nawilżono przez warstwę Goretexu, a następnie wyprostowano i napięto. Po odparowaniu wilgoci odzyskały swój pierwotny kształt. Oczyszczono także z produktów korozji metalowy haft plakieta.

Ze względu na dosyć duży stopień przesuszenia tkaniny i kruchość włókien podjęta została decyzja o wzmocnieniu wszystkich fragmentów obiektu tkaniną dublującą (szyfonem jedwabnym i jedwabną tkaniną o splocie płóciennym), mającą za zadanie odciążyć tkaninę oryginalną. Jedwab farbowano barwnikami metalokompleksowymi na kolory zgodne z barwą zachowanych elementów. Zanim miejsca ubytków wzmocniono siatką konserwatorską, tkaninę oryginalną z dublującą zespolono klejem akrylowym, dzięki któremu obie tkaniny związane są na całej swojej powierzchni, a dublaż odciąża każdy centymetr obiektu. Niektóre z dekoracyjnych jedwabnych sznureczków okalających aplikowane elementy zostały zrekonstruowane. Ostatnim etapem prac był montaż wszystkich elementów tkaniny.

Obecnie odrestaurowana tkanina ozdabia Galerię XVII wieku na I piętrze Pałacu Wilanowskiego jako tło dla prezentowanego tam orzeża.

